

Jesper Tang Nielsens prædiken 21. søndag efter trinitatis

Taler

Jesper Tang Nielsen
Præst

Dato

29. oktober 2023

Sted

Vartov Kirke, København

Digteren Inger Christensen er kendt for sin systemdigtning, der fungerer efter præcise matematiske principper med nøje udregnede antal bogstaver, stavelser og linjer. Man kan undre sig over, at det kan være så poetisk og samtidig så systematisk. Men det kan det. Og netop digtsamlingen *Det* fra 1969 er et af de mest konsekvente eksempler på systemdigtning. Inde i det komplicerede digt finder man linjer, som er uforglemmelige i deres enkelhed. Man behøver ikke høre dem mange gange for at kunne dem udenad. Det lyder: ”Et samfund kan være så stenet./At alt er en eneste blok./Og indbyggermassen så benet./At livet er gået i chok./Og hjertet er helt i skygge./Og hjertet er næsten hørt op./Til nogen begynder at bygge./En by der er blød som en krop.”

Jeg kan huske, at den socialdemokratiske statsminister i halvfjerdsere, navnkundige Anker Jørgensen, citerede digtet på TV. For ham og mange andre, der hører det, handler det om, hvordan et samfund bliver stenhård og forbenet, når magthaverne træffer afgørelser efter kolde kalkuler uden menneskelige hensyn. Og at fællesskabet bliver en livløs og hjerteløs betonblok, hvis ikke der er plads til følelser og følsomhed hos beslutningstagerne.

I den tekst, vi lige hørte, fra Johannesevangeliet optræder en magthaver. En kongelig embedsmand. Hans søn er syg og han opsøger Jesus. I de andre evangelier er det en officer, der kommer til Jesus. Men Johannes har forstået, at dem, der virkelig har magt, er embedsmændene. Deres beslutninger kan have store konsekvenser for hundrede tusindvis mennesker. Når de udarbejder og implementerer love og bekendtgørelser får det betydning for store dele af befolkningen, fx alle de studerende, hele landbruget, enhver kontanthjælpsmodtager eller samtlige topskatpligtige. Og dette embedsmandsværk har magtfulde personer i spidsen. Engang stod de i skyggen bag ministrene, men i de senere år er det blevet stadigt tydeligere, hvem de er, og

hvad de står for. Vi kender dem ved navn og nævner dem sammen med politikerne, selv om de arbejder på tværs af partiskel for at kunne opretholde kontinuitet i landets forvaltning. Kongelige embedsmænd er de jo egentlig, fordi deres interesse dybest set skal være kongerigets fremgang i velstand og velfærd og ikke ministres fremgang i meningsmålinger.

Men de færreste af os kan undlade at omtale dem som djøfere. Og man kan tale hånligt om djøfisering, når beslutninger træffes på grundlag af excelark uden menneskelige hensyn. Men det har sin egen nødvendige logik. Embedsmænd træffer ikke beslutninger om individuelle personer. Det er ikke bestemte navngivne mennesker, som de tænker på i styrelser og departementer. Det er anonyme masser, som embedsmænd har i tankerne. Det er klart. Når der skal træffes beslutninger og lægges planer, må man tænke kollektivt og se mennesker i grupper og segmenter. Individuerne må indordnes i kollektiverne, så der ikke er enkeltpersoner, men befolkningsgrupper. Borgerne anonymiseres og klassificeres, for ellers kan man ikke træffe retfærdige og samfundsgavnige beslutninger. Hvis man skulle tage beslutninger på grundlag af hver enkelt borgers egne forhold, ville samfundet opløse sig i enkeltindivider med personlige historier og private interesser. Embedsmænd må tænke kollektivt og se bort fra individuelle hensyn til fordel for det fælles bedste. Det ved en kongelig embedsmand, der har statens interesse i fokus.

Men så møder de mediernes kritik, for journalisterne går gerne den anden vej. Hos dem er det den individuelle historie, der får opmærksomheden. Enhver ved nemlig, at læsere, seere og lyttere bedre kan forholde sig til personlige skæbner end strukturelle forandringer. Selv præster lærer, at det er en god ide at fortælle historier om bestemte mennesker for at få opmærksomhed. Når man hører om denne eller hin navngivne person, kan man leve sig ind i pågældendes historie og føle med vedkommende. Derfor ynder medierne at finde personlige historier om enkeltpersoner, hvis liv påvirkes af embedsmændenes beslutninger. For det handler jo om virkelige mennesker, vil man sige. Et samfund består ikke af segmenter og grupperinger, men af individuelle personer og enkelte mennesker med hver deres personlige historie og hver deres private forhold. Alle de omstændigheder ser embedsmændene bort fra i deres forvaltning for at kunne udføre deres arbejde. Og så står det lige for at citere Inger Christensens digt, at samfundet bliver ”så stenet/at alt er en eneste blok/og indbyggermassen så benet/at livet er gået i chok.” Med det ved embedsmændene godt. Den kongelige embedsmand ved det også godt.

Ja, den kongelige embedsmand, der fortælles om i Johannesevangeliet, ved det netop godt, for hans søn er syg. I hans liv bryder sønnens sygdom igennem alle regneark. Alle strategier må sættes til side, for hans egen søn er syg. For ham vejer de individuelle hensyn pludselig tungest. Nu må hele familien, hele husstanden med alle medarbejdere være samlet om den ene, om individet, for han er syg. Sådan må det være i et velfungerende kollektiv. Fællesskabet koncentrerer sig om den enkelte, når vedkommende har behov for det. Familien samler sig om den svage og lader hensynet til denne ene overskygge hensynet til kollektivet. Den kongelige embedsmand ved, at det ikke er fornuftigt og rationelt. Det passer ikke ind i matematiske systemer og logiske analyser. Set fra kollektivets side er individet ikke betydningsfuld, oftest er det fornuftigst at se bort fra den enkelte for at pleje fællesskabet, som embedsmændene gør i forvaltningen. Men det gør han ikke. Embedsmænd ved som alle os andre, at et individ kan sætte al logik og al teori ud af spil, når det er det individ, der betyder alt. Et fællesskab, der ikke har plads til det, er virkelig blevet til ”en eneste blok./Og hjertet er helt i skygge./Og hjertet er næsten hørt op.”

Derfor ser vi med skepsis på samfund fjernt fra os, hvor individet helt går under i kollektivet. Hvor der ikke er plads til den enkelte, fordi hele samfundet er indrettet efter en ideologisk model, der skal fremme kollektivet. For i et sådant system kan enkeltpersoner bukke under, uden at det har betydning for fællesskabet. Blot flertallet i samfundet trives, kan mindretal mistrives uden at det bliver et samfundsproblem.

Så må vi være opmærksomme, når kollektiver også hos os kommer til at bestemme individet. Når man mener, at man kun kan vise sympati for et bestemt fællesskabs ulykke og ikke ser, at sorgen er individuel og ikke underlagt et kollektiv. Som om efterladte ukrainere ikke sørger lige som efterladte russere, og ofre blandt palæstinensere ikke er lige så smertelige som ofre blandt israelere.

Men vi ser med lige så stor skepsis på andre samfund langt væk fra os, hvor individets ret hævdes så stærkt, at det ikke er muligt at etablere et kollektiv. Hvor enhver kun står til regnskab over for sig selv og kun skal tage vare på sig selv, mens der ingen forpligtelser er over for andre, så et lille velstående mindretal kan stortrives, mens resten af befolkningen mistrives.

Og vi må være skeptiske, når de samme tendenser dukker op i vores eget

samfund, hvor den enkeltes ret til at opføre sig egoistisk kan hævdes så stærkt, at det tilsidesætter kollektive hensyn. Så enhver begrænsning af enhver frihed opfattes som en undertrykkelse af individet, mens forståelsen for at være en del af et nationalt og internationalt kollektiv smuldrer.

I det helt nære må vi undre os, når udviklingen konsekvent går fra det fælles mod det individuelle. Når ”folk” næsten konsekvent afløses af ”mit”. Det hedder mitID og minSundhed, mens folkebiblioteker og folkeuniversiteter lyder som noget fra en svunden tid.

Men mennesket har brug for kollektiver og fællesskaber, der i stand til at rumme individer og tage vare på enkeltpersoner. I teksten kommer Jesus den kongelige embedsmand til undsætning og hjælper ham i hans individuelle nød, da hans egen søn er syg. Uanset hvor principfast og autoritetstro embedsmanden måtte være, og uanset hvor meget han måtte have kollektivets interesser i fokus for sin embedsførelse, da hans søn var syg, måtte al opmærksomhed samle sig om ham. I sygdommen blev den syge centrum. Fællesskabet koncentrerede sig om ham. Vi oplever ikke mirakuløse helbredelser som i teksten fra Johannesevangeliet, men vi kan opleve den heling, at den individuelle syge samler hele kollektivets omsorg, og det fællesskab giver styrke til at komme gennem både sygdom og sorg. Derfor kommer hele husstanden til tro, da de er samlet om den syge.

Og sådan må vi forstå trosfællesskabet, at det er et kollektiv, der har den svage som centrum. Ja, det er ifølge teksten en direkte konsekvens deraf, for alle kommer til tro, da den syge søn bliver rask. For den tro, der samler det fællesskab er, som vi skal synge om lidt, tilliden til, at vi alle er genstand for Guds nåde og barmhjertighed, så vi kan indgå i fællesskabet med den syge og svage som centrum. Inger Christensen kalder det samfund ”en by, der er blød som en krop”. Vi kalder det de helliges fællesskab, fordi det er samlet i troen på, at vi hver især individuelt har modtaget Guds omsorg, og hver især kollektivt er forpligtet på, at den bliver alle til del. I den tro kan vi have et fællesskab, der kan lade den nødstedte enkelte være kollektivets centrum, som selv den kongelige embedsmand gør, når det er hans søn, der er syg.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

21. søndag efter trinitatis, Første tekstrække, Prædiken, Prædikener fra 2000-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jesper-tang-nielsens-praediken-21-sondag-efter-trinitatis>